

Дата: 30.01.2024

Група 23

Історія України

Урок 15

Тема: Встановлення кордонів УРСР із сусідніми державами. Обмін територіями 1951 р.

Матеріали до уроку

Перегляньте відео <https://www.youtube.com/watch?v=XgWveKa2Gg8>

1. Встановлення кордонів УРСР із сусідніми державами

Скориставшись переможним завершенням Другої світової війни, радянське керівництво намагалось закріпити ті території, які СРСР окупував ще на початку війни в співпраці з Третім рейхом. Так, питання західних кордонів СРСР, а отже, і західних кордонів України стали предметом обговорення **Тегеранської (1943 р.) і Кримської (Ялтинської) (1945 р.)** конференцій. Радянське керівництво наполегливо домагалось закріплення кордону по так званій «**лінії Керзона**». Це гарантувало об'єднання українських земель у складі УРСР і юридично закріплювало входження до України західних областей, у тому числі й тих, що перебували в складі в 1939-1941 рр.

16 серпня 1945 р було підписано **радянсько-польський договір про державний кордон**. Відповідно до нього нова лінія кордону проходила за 5-6 км від «лінії Керзона» на користь Польщі. Крім того, до Польщі додатково переходила тридцятикілометрова територія в районі р. Солонія і м. Крилов, тобто значна частина українських етнічних земель (Надсяння, Лемківщина, Холмщина, Підляшшя)

Згодом постало питання про Закарпатську Україну. Доля цих земель вирішилася після вигнання із Закарпаття угорських окупаційних військ. **19 листопада 1944 р** відбулася конференція комуністичних організацій краю, яка об'єднала їх у комуністичну партію Закарпатської України. **26 листопада 1944 р.** перший з'їзд народних комітетів Закарпатської України прийняв Маніфест про возз'єднання Закарпаття з УРСР. Враховуючи віковичне прагнення українців до возз'єднання, чехословацький уряд погодився підписати договір із СРСР про злиття Закарпатської України з Радянською Україною. Це сталося **29 червня 1945 р.** Після цього компартія Закарпаття була включена до складу КП(б)У.

30 червня 1945 р., виступаючи на VII сесії Верховної Ради УРСР, М.Хрущов заявив, що український народ вперше возз'єднався в єдиній Українській державі. Заключним актом повоєнного врегулювання кордонів України стало підписання **10 лютого 1947 р.радянсько-румунського договору**. Він юридично зафіксував кордони України в рамках радянсько-румунської угоди **28 червня 1940 р.**

Таким чином, після закінчення війни вперше за багато століть фактично всі українські землі увійшли до складу Української РСР. Польща, Чехословаччина, Угорщина, Румунія визнали нові політичні реалії, підтвердивши в міжнародних актах згоду змінити свої кордони на користь Радянського Союзу.

2. Обмін територіями 1951 р.

У **1951 р.** відбувся обмін територіями між Польською республікою і СРСР. Це найбільший мирний обмін територіями у повоєнний період. Згідно з угодою Польща і СРСР обмінялись ділянками державних територій площею 480 кв. км. СРСР отримав

ділянку в Люблінському воєводстві, багату родовищами кам'яного вугілля, а до Польщі відійшов Нижньо-Устрицький район на території Дрогобицької області, багатий запасами нафти

15 лютого 1951 р. у Москві укладена «Угода між СРСР та Польською республікою про обмін ділянками державних територій». Проведено точний перепис населення.

15 жовтня 1951 р. закінчено роботи з відселення населення з переданої ділянки Дрогобицької області.

До 26 жовтня 1951 р. з колишньої радянської території було відселено 7167 сімей з 32 066 осіб: колгоспників 5995, робітників і службовців 1172. У південні області направлено 5810 колгоспних сімей, в яких працездатних 14 648 осіб.

Питання для самоконтролю

1. З чим були пов'язані територіальні зміни в Україні в повоєнний період?
2. З якими державами були підписані двосторонні договори щодо кордонів УРСР?
3. Як територіальні зміни в Україні в повоєнний період позначилися на внутрішньополітичному становищі УРСР?

Урок 16

Тема: Депортація за «обміном населення» між УРСР та Польською Народною Республікою (1944–1946 рр.). Операція «Вісла».

Мета: охарактеризувати депортаційні процеси повоєнних років як військово-політичні акції комуністичної влади та злочин проти українців; визначити причини та наслідки депортацій українців із західних областей УРСР та південно-східних областей Польщі.

Матеріали до уроку

Перегляньте відео:

1. <https://www.youtube.com/watch?v=5wLmb3FagAM&t=20s>
2. <https://www.youtube.com/watch?v=uVTjAC85gkc>
3. https://www.youtube.com/watch?v=SBXAfzpnE_E

Вигнання нацистів зі Східної Європи в 1944–1945 роках супроводжувалося утвердженням у регіоні комуністичних режимів шляхом масштабних репресій, депортацій, упокорення населення.

Для встановлення радянсько-польського кордону й усунення територіальних суперечок **9 вересня 1944 року** представники УРСР і Польської Народної Республіки підписали **Угоду про евакуацію українського населення з території Польщі і польських громадян з території УРСР** і створили відповідні органи.

Депортація українців із Польщі в **1944–1946 роках** охопила землі Лемківщини, Надсяння, Південного Підляшшя та Холмщини. Територія розташування вивезених в УРСР охопила 17 областей. Найбільше їх осіло на Тернопіллі та в сусідніх областях.

Попри заяви, буцімто переїзд здійснюватиметься добровільно, комуністичні режими СРСР та Польської Народної Республіки масово використовували

репресивні методи. Виселення перетворилося на примусову депортацію.

Депортацію проводили силами управлінців та місцевих польських селян, Війська Польського та підрозділів НКВД. Організатори та виконавці використовували різні методи впливу – від вмовлянь і психологічного тиску (через пропагандистську агітацію, шантаж, залякування) до залучення війська.

Керівництвом комуністичних режимів виселення і депортації розглядалися як спосіб вирішення “українського питання” у Польщі.

Продовженням депортації українців стала Акція “Вісла”, проведена у 1947 році польським комуністичним режимом. У ході акції близько 150 тисяч українців депортували на північні та північно-західні території Польщі.

Вигнанці втратили більшість майна, особливо нерухомого, адже в Українській РСР держава відшкодовувала лише втрачене житло і зерно.

Внаслідок переселень і депортацій у 1944–1951 роках рідних домівок було позбавлено близько 750 тисяч українців.

У 1944–1946 роках із західних областей УРСР переселили до Польщі майже 790 тисяч поляків та євреїв.

21–26 жовтня 1947 р. було здійснено операцію з депортації цивільного населення Західної України з метою знищення соціальної бази українського визвольного руху, тепер уже з теренів УРСР. Цю одну з наймасовіших каральних акцій сталінського режиму, співмірну з депортацією кримських татар у 1944 р. чи акцією «Вісла», назвали **операцією «Захід»**. Із західних областей України було депортовано понад 77 тис. українців (близько 26 тис. сімей). До регіону де портації входили Волинська, Дрогобицька, Станіславська, Львівська, Ровенська, Тернопільська й Чернівецька області. Вихідці із західних областей направ лялися за тисячі кілометрів від України на спецпоселення в Казахську РСР, Красноярський край, Іркутську, Омську, Читинську та інші області РРФСР. Виселенню підлягали «родини учасників банд ОУН, пособники учасникам ОУН та члени їхніх родин, куркулі-націоналісти та їхні родини».

Операції «Вісла» та «Захід»

	«Вісла»	«Захід»
Хронологічні межі	28 квітня – 28 серпня 1947 р.	21 – 26 жовтня 1947 р.
Території, що постраждали	Холмщина, Лемківщина, Надсяння	Західна Україна
Мета	«очищення» території Закерзоння від автохтонного українського населення; асиміляція українців у польському середовищі» знищення баз діяльності ОУГ-УПА	знищення соціальної бази українського підпілля в регіоні; наповнення трудовим ресурсом промислового виробництва північних районів СРСР; як дієвий аргумент щодо прискорення колективізації.
Наслідки	близько 150 тисяч українців; великі втрати УПА	26 332 родини (77 291 особа).

Виконайте самостійну роботу в зошиті:

- 1) ООН була створена
- 2) УРСР отримала запрошення на конференцію, що проходила у ...
- 3) Договір між СРСР та Чехословаччиною про вихід Закарпатської України зі складу Чехословаччини було підписано...
- 4) Упродовж 29 липня - 15 жовтня 1946 р. делегація УРСР брала участь у...
- 5) Згідно договору, підписаного 10 лютого 1947 рр. Румунія передала УРСР ...
- 6) За тим же договором Угорщина відмовилася від претензій на ...
- 7) Радянсько-польський державний кордон від 16 серпня 1945 р. було встановлено по лінії Керзона з корективами на користь...
- 8) 22 січня 1946 р. у складі УРСР було створено...
- 9) Господарство Кримського півострова занепало унаслідок...
- 10) Передачу Україні Кримської області було приурочено 300-річчю ...
- 11) Офіційно Кримський півострів увійшов до складу УРСР ...
- 12) Остаточний обмін територіями з Польщею відбувся ...

**Виконані завдання відправте мені на електронну пошту
nataliia_matvieieva@ukr.net**
